

Natomiast dużą zaletą wydawnictwa jest bogaty i bardzo starannie dobrany materiał ilustracyjny oraz obszerne noty bibliograficzne po każdym artykule.

IRENA MALINOWSKA-KWIATKOWSKA (Kraków)

Simone Goyard-Fabre, *Philosophie politique XVIe - XXe siècles. Modernité et humanisme*, Paris 1987, P.U.F., ss. 543.

Autorka opublikowała już całą serię dzieł o filozofii i filozofii prawa głównie dotyczących wieku XVIII. Omawiana pozycja jest swego rodzaju próbą syntezy myśli politycznej nowożytnej: poczynając od myśli renesansu aż do niepokojów naszego czasu. Nie jest to jednak podręcznik i nie ma tu ani całościowego ujęcia w układzie chronologicznym wszystkich wątków, ani rozbudowanej faktografii. Książka dzieli się na trzy części. Część pierwsza to narodziny idei państwa w dobie renesansu i reformacji (Machiavelli, Bodin, monarchomachowie). Część druga to nade wszystko myśl racjonalistyczna XVII-XVIII w. Na czoło wysuwa się problem racjonalizacji politycznej ustroju monarchii absolutnej, ale i zarazem wskazanie, że idea rozumu w myśli politycznej tego okresu to także via prawo natury „la route de la liberté” — Pufendorf, Locke, Monteskiusz aż do Russa. Część trzecia rozpoczyna się konsekwencjami w sferze myśli politycznej rewolucji francuskiej i rozwojem idei republikanizmu w Europie XIX w. Filozofia idealistyczna niemiecka i Nietzsche szczególnie są rozważani przez autorkę, Marks i Engels pozostają całkowicie niemal poza kręgiem rozważań. Wiek XX to raczej tylko błyskotliwy esej, w którym uwagę zwracają szczególnie przenikliwe uwagi o „filozofii trzeciej drogi”, tak o Merleau-Ponty, jak i o eksperymencie komunistycznym między terrorem a problemem obozów koncentracyjnych. W konkluzjach jednakże autorka deklaruje pewien optymizm co do przyszłości filozofii politycznej: „Il importe que le message qu'apporte l'histoire de la philosophie politique éclaire une réflexion prospective dont l'enjeu n'est rien de moins que l'HUMANITÉ de L'HOMME” (podkr. w tekście, s. 525). Książka zasługuje na uważną lekturę.

STANISŁAW SALMONOWICZ (Toruń)

Mario da Passano, *Dalla „mitigazione delle pene” alla „protezione che esige l'ordine pubblico”. Il Diritto Penale Toscano dai Lorena ai Borbone (1786 - 1807)*, Milano 1988, ss. 433. Carlo Mangio, *La Polizia Toscana. Organizzazione e criteri d'intervento (1765 - 1808)*, Milano 1988, ss. 286 (tomy 3 i 6 serii pt. La „Leopoldina”. Criminalità e giustizia criminale nelle riforme del '700 europeo).

W grudniu 1986 r. odbył się w Sienie wielki kongres historyków prawa poświęcony reformie prawa karnego we Włoszech i w Europie w XVIII w. w związku z dwusetleciem opublikowania „Leopoldiny”, kodeksu karnego dla Toskanii. Zainicjowane z tej okazji prace monograficzne i materiały kongresu ukazują się pod ogólną redakcją profesora Luigi Berlinguera z Sieny. Łącznie przewidziano wydanie 13 tomów. Publikowane w 1988 r. tomy 3 i 6 stanowią studia monograficzne. M. da Passano poświęcił swoją monografię nade wszystko dziejom kodyfikacji.

kacji z 1786 r. Po raz pierwszy zostały tak szeroko omówione kolejne projekty kodyfikacji oraz jej tekst ostateczny, a następnie dalszy rozwój prawa karnego w Toskanii aż po ustawę karną z 1807 r. Zasadnicze znaczenie ma zwłaszcza aparat dokumentacyjny książki, który zawiera wszystkie najważniejsze teksty projektów i teksty ustaw karnych (s. 181-432). W ten sposób stworzona została szczegółowa podstawa dla wszelkich studiów monograficznych związanych z dziejami prawa karnego tego okresu.

Także i druga publikacja pióra C. Mangio składa się z części o charakterze opracowania, poświęconego dziejom porządku publicznego w Toskanii i roli policji tej epoki oraz z obszernych aneksów źródłowych, zawierających podstawowe teksty programowe, projekty i ustawy, związane z tą problematyką. Imponująca seria wydawnicza publikowana nakładem firmy Giuffrè w Mediolanie zrewolucjonizuje w sporej mierze dotychczasowy obraz dziejów reformy prawa karnego, zwłaszcza we Włoszech XVIII w.

STANISŁAW SALMONOWICZ (Toruń)

André Delaporte, *L'Idée d'Egalité en France au XVIIIe siècle. Avant-Propos de Pierre Chaunu*, Paris 1987, P.U.F., ss. 355.

Omawiana książka stanowi nową oryginalną próbę ujęcia kwestii, która pod koniec XVIII w. nabierze zasadniczego znaczenia. Poszukiwanie dziedzictwa Oświecenia dla poglądów i działań lat 1792-1794 było przedmiotem państwowego doktoratu autora, który obecnie przedstawił wyniki swej pracy w postaci książki. Autor przyjął generalnie systematyczny punkt widzenia swych rozważań i jedynie kilku autorów najwyższej rangi zyskuje sobie miejsce odrębne. W rozdziale pierwszym rozważany jest mit Złotego Wieku i mit Dobrego Dzikusa (*Bon Sauvage*). Następnie otrzymujemy analizę problemu w ramach ewangelicznych i w nauce Kościołów (tutaj także dwa słynne wystąpienia księży — Mesliera oraz Dom Deschamps'go). W sumie jednak autor kładzie nacisk na to, iż kościół oficjalny był daleki od idei podważania społeczeństwa stanowego. Rozdział drugi, najobszerniejszy i zasadniczy w pracy, rozważa problem koncepcji równości w różnych modelach organizacji społeczeństwa. Dwa wielkie tematy to utopie i podróże wyimaginowane. Rozdział trzeci dotyczy kwestii, które już wielokrotnie były przedmiotem rozważań: miejsce hasła równości w debatach filozoficzno-prawniczych i historycznych epoki (Monteskiusz, Morelly, Rousseau i wielu innych aż do epigonów — Raynal, Mably, Restif de la Bretonne). W swej książce, opartej na solidnych podstawach erudycyjnych autor pozostaje w kręgu rozważań teoretycznych epoki. Należy jednak zanotować, iż obiecuje on kontynuować swe rozważania w osobnej rozprawie o równości w kontekście walk politycznych wieku XVIII.

STANISŁAW SALMONOWICZ (Toruń)

Joseph von Sonnenfels. Hrsg. von Helmut Reinalter, Wien 1988, ss. 272.

Rozwinięte szeroko w okresie powojennym badania nad dziejami austriackiego Oświecenia wielokrotnie już obejmowały z różnych punktów widzenia postać